

Halász Tamás Talpon maradni – MU25

kerekasztal-beszélgetés

Huszonöt éves a MU Színház, a hazai függetlenek nagy hagyományú játszóhelye. A MU – kezdetben a Lágymányosi Közösségi Házban, később ugyanabban az épületben önállóan - 1992-től működik befogadó intézményként. Alapítója és művészeti vezetője Leszták Tibor volt, akinek vállalkozó kedve és bátorsága tette lehetővé, hogy a budai színházban haladó szellemű tánc- és színházi alkotók és társulatok, zenekarok és képzőművészek, számos művészeti ág jelesei megtalálják útjukat a közönséghez. A MU-ból kiváló művészek sokasága indult el, olyanok, akiknek szinte csak itt kínálkozott esélyük a megmutatkozásra. Az izgalmas negyed századról, személyes emlékekről, jelenről és a ház illetve a szféra jövőjéről Fuchs Livia tánckritikussal, Nánay István színikritikussal, Százados László művészettörténésszel és Erős Balázssal, a MU jelenlegi igazgatójával Halász Tamás beszélgetett.

Megfordított kérdéssel kezdeném a beszélgetésünket: mennyiben nézne ki másképp a hazai színház- és táncművészet, a függetlenek világa a huszonöt éve működő MU Színház nélkül? Mivel, mennyiben lennének szegényebbek nélküle?

Nánay István: Borzasztóan hamar kezdődött el ez a történet: a MU volt az első olyan hely, ahol azok az együttesek – és nem csak a táncosokra gondolok – megjelenhettek, amelyeknek nem volt saját helyük: más akkor nem nagyon akadt. Az Egyetemi Színpad eldöcögött 1994-ig, de ott a táncnak, a térbeli adottságok miatt nem volt keresnivalója. Akkoriban egyedül a Szkéné Színház létezett, minden más hely később indult el. Nagyszerű döntés volt ebbe belevágni, akkora hiány volt abban az időben befogadóhelyekben. Ha ez nincs, nagyon máshogy alakul ennek az egész szcénának a sorsa. Elvitathatatlan, hogy a '80-as évek közepén, amikor Regősék (Pál és János) megrendezték a nemzetközi fesztiváljaikat a Szkénében, azok nagy robbanásnak számítottak. Nem csak arról volt ott szó, hogy hirtelen rácsodálkozhattunk: létezik egy másik fajta színházi nyelv is. A lényegesebb az számított, hogy ezek nyomán elképesztő gyorsasággal születtek új együttesek, újszerű próbálkozások. Ezeket pedig akkor nem tudta befogadni senki, a Szkénében is csak egy-kettő számára nyílt lehetőség. Ahhoz, hogy ennek a felfutásnak legyen tere, elengedhetlenné vált egy új hely létrejötte: ez lett a MU. Hogy később sikerült-e betöltenie a feladatát, már egy másik kérdés – de ez akkor nagyon nagy lépésnek számított.

A helyet én jóval később fedeztem fel: a Lágymányosi Közösségi Házba eleinte a gyerekeimmel jártam, mindenféle foglalkozásokra. Visszaemlékezve, a színházzá alakulás elképesztően fontos lépés volt, hiszen hol volt még a Merlin, a Trafó... Az akkor már működő Petőfi Csarnok hatalmas terében a kisebb, intimebb produkciók nem éltek meg. Árvai György és a Természetes Vészek, Rókás Lászlóék Sofa Triója, Goda Gáborék Artusa és még sok társulat indult, erősödött meg itt. Voltak, akik a következő évek során elhullottak közülük, megszűntek, sokan máig léteznek. A MU történeti jelentősége – elsősorban, de egyáltalán nem kizárólagosan a táncművészet szempontjából, hiszen ott voltak a színházak, táncszínházak, mint az Andaxínház, a Dream Team – abban állt, hogy az újak számára lehetőséget adott a megkapaszkodásra.

Volt előzménye, mintája a MU Színháznak?

N. I.: Nem igazán, hiszen nem nagyon volt mit követnie, legfeljebb a Szkénét, amely már ekkor befogadósínházi profillal működött. Az Egyetemi Színpad, a kötött, hagyományos nézőterével másképp volt, lehetett befogadó, de a MU-ban sokkal mobilabb, alakíthatóbb volt a tér, sőt: a MU eleinte egy bárhogyan berendezhető, üres tér volt.

Vissza tudtok emlékezni az első MU-élményeitekre?

Fuchs Livia: Az első élményem annyi volt, hogy nem tudtam, mi ez. Hatodik-hetedik kerületi vagyok: amikor arról hallottam, hogy Lágymányoson van egy hely, ahol lehet próbálni, előadásokat nézni, olyan volt, mintha a világ túlsó feléről beszélnének. Hogy mit láttam legelőször, arra nem emlékszem, de arra igen, ahogy meséltek róla az itt otthonra találók, hogy számukra próbahelyként is milyen fontos lett a MU. És voltak kurzusok, lehetett tanulni, ismerkedni a sosem látott irányzatokkal. Kérdezted, volt-e mintája a helynek: hogyan lehetett volna, ha a megalakulás előtt öt évvel még nem léteztek független táncársulatok sem. A Szkéné elsősorban alternatív színházakat fogadott be – akkor amatőröknek neveztük őket – mindig törekedve arra, hogy legyen egy-két állandó társulata. A táncosok munkáinak egyáltalán nem volt még helye. Ki-ki megpróbált különböző művelődési házakba bejutni: feltételezem, ez a történet is így indulhatott. A kezdet éveiből az óriási előadásszámra, a programgazdagságra emlékszem és arra, hogy mindent láttam, a legkülönbözőbb fesztiválokat a Szóló-Duótól az összes Inspirációig, vagy Angelus Iván és növendékei korai munkáit. A hatalmas kínálatból a párhuzamosan jelen lévő, más műfajú produkciókat már nem is tudtam követni, és most, 25 év programjait olvasva döbbenetesen szembesültem például azzal, hogy még a filmes vonal is mennyire erős és gazdag volt.

Százados László: A rendszerváltás környékén – 80-as évek második felének, illetve 90-es évek első felének kulturális pezsgésében – nagyon sok dolog indult el, de ritka az olyan intézmény – és most ideveszem a folyóiratokat, a játszóhelyeket, a galériákat, képzőművészeti kiállítóhelyeket, fesztiválokat is –, amelynek máig tartó folytonossága van: hosszú a veszteséglista, és a megmaradtak esetében is gyakori a „profilváltás”, s általában jellemző a beszűkült mozgástér. Évfordulók kapcsán szokott leesni, vagy pedig az éppen „aktuális” megszűnés kapcsán, hogy van még például Titanic Filmfesztivál, Sziget, ICA-D, vagy éppen a Balkon, de nincs már Nappali Ház, 2000 vagy Holmi, mint ahogy Merlin Színház sincs. Olyan szerveződés, intézmény – s itt a hangsúly a kontinuitáson van, a kapcsolódáson a '90-es évek „hagyományaihoz” –, amely az alternatív, underground, független stb. szcénát is folyamatosan követi, szereplőit, munkáit mozgatja, menedzseli, „napirenden tartja”, hozzáférhetővé teszi, nem nagyon maradt.

A ház akkor nekem elsősorban találkozóhelynek számított: odamentünk, beszélgettünk, megnéztük az aktuális előadást, filmet – például a Sörös Zsolt szervezte filmklubban –, jól éreztük magunkat. Ha emlékekről kérdezel, akkor eszembe jut a Tünet Együttes Véletlenje, Árvai György és a Természetes Vészek Kollektíva munkái... Vagy egy kortárs japán fesztivál a 2000-es évek elején, azon pedig Hiroaki Umeda és a Nomade~s, valamint Tanno Ken'ichi, sokszor szó szerint szürkületi/éjszakai, meglehetősen apokaliptikus, nézőt-próbáló produkciói. Meglehetősen erős emlék a bolgár Ivo Dimcsev performansza/”fizikai színháza”, és beugrik az izlandi Erna Ómarsdóttir előadása is. Úgy emlékszem Ómarsdóttirral egy színpadon állt és élőben nyomta a darabja zeneszerzője, Jóhann Jóhannsson is, aki mára már hollywoodi filmek sztárkomponistája. Az mindenestre biztos, hogy az előadás után megvettem egy cd-jét: több mint tíz éve az egyik kedvenc meditációs-dolgozós zeném. Az is egy jó történet volt, amikor Kósa János festőművész elkérte a MU Színházat a művészeti vezető Leszták Tibortól, és Merétei Tamás díszlettervezővel meg a barátaikkal élőképeket hoztak létre, amiket azután János meg is megfestett, pontosabban bizonyos részleteiket felhasználta több munkájában is. Tibor emlékére rendeztek is ezekből a munkákból később egy kiállítást.

Balázs, Te mikor jártál először a MU-ban?

Erős Balázs: Pontosan nem tudom megmondani. 1999-ben kezdtem a Krétakörrel dolgozni, akiket először talán pont a MU-ban láttam. Ekkor járhattam először a házban. Amikor Krétakörös lettem, az intenzív munka mellett kevés időm maradt más előadásokat nézni. Végignézve a '90-es évek programfüzeteit, nagyon irigykedem: az a sokszínűség ma már nem létezik. Az, hogy az egykori MU-ban zene, képzőművészet, film, tánc, színház miféle pezsgésben létezett egyidejűleg, elképesztő és ma már csak halvány nyomokban tapasztalhatunk meg ilyesmit bárhol. Az akkor itt dolgozó alkotók, műhelyek nem tudtak volna továbblépni, ha nincs MU és azt gondolom, hogy nagyon sokat segített a színház befogadói működése a független struktúra kialakulásában. Ennek a történetnek voltak hőskorszakai, anyagi és erkölcsi értelemben egyaránt. Alkotók indulhattak el az úttjukon. Ezekben az években jött létre, ha a színházi mezőnyt nézzük, többek közt a Mozgó Ház, a Krétakör, Pintér Béla Társulata. Társulatok, akiknek lett perspektívája. Ebben a folyamatban nagyon fontos szerepet vállalt a MU Színház.

N.I.: Talán már nem is emlékeztek a Lágymányosi Színházi Műhelyre, amit Weber Péter vezetett. Az *Osztályellenség* és az *Ugye, Joe...* című rendezései 1992-1993-ból talán a legelső előadások, amikre vissza tudok emlékezni a MU-ban látottak közül. 1995-ben Schilling Árpád az ős-

► Dream Team: Daliniáda, 1992

Kréta-körrel *A nagy játékot*, Zsótér Sándor pedig a Sarah Kane-féle *Phaedrát* rendezte meg itt. Egy évvel korábban pedig szintén a MU-ban láttam Csetneki Gábor és Deák Varga Rita társulata, a Szárnyak Színháza előadását, az *Aishát*.

A MU korai éveinek működését számomra egy szó határozza meg, ez pedig a bizalom. A vállalkozó kedvű, nyitott nézők és a rendkívül színes programot kínáló, progresszív előadásokat bátran befogadó vezetés irányából a művészek felé áradó bizalomra gondolok. Ha pedig a befogadó bizalmáról és bátorságáról beszélünk, nevesítsük Leszták Tibort, a MU alapító vezetőjét. Milyen emlékeitek vannak róla, ki volt ő?

F.L.: Hogy hogyan bukkant fel, nem tudom. Tibor – a legjobb értelemben véve – maga volt az ideális népművelő, ha még emlékszünk erre a szóra. És a házban állandóan jelen volt a háttérben, nagyon szerényen, és lehetett tudni, hogy ez a hatalmas pezsgés azért van, mert Tibor ezt hagyja, nyitott szellemmel figyeli őket: megbízik a kezdőkben, a no name-ekben, a legőrültebb projekteknél. Bizonyos előadásokra visszagondolva, el sem tudom képzelni, előzetesen mit mondhattak neki az alkotók, hogy mi fog majd történni a színpadon. A MU egyfajta sűrűsödési pont volt: tudni lehetett, hogy nála érdemes próbálkozni, ezért mindenki meg is tette. Ha visszaemlékszem a népművelői hálózatra, feltehetően ugyanez törtéhetett Kazincbarcikán az Amatőr Színházi Találkozó indulásakor, Gödöllőn az Alternatív vagy Stúdió Színházi Szemléken, de ebbe a bizalmi körbe tartozott Regősek Szkénéje és az egykori Egyetemi Színpad. A két oldal, befogadók és befogadottak, a MU esetében is „egymást csinálták”.

A MU tehát jókor volt jó helyen?

N.I.: Leszták Tibor volt jókor, jó helyen. Érzéke, elképzelései, megérzései voltak szervezőként. Tudom, hogy ki volt ő, sokat láttam, néhányszor beszéltem vele, de a kritikusnak nincs közelebbi kapcsolata a színházi szervezőkkel. Elképesztően jó, ha valaki ennyire nyitott és kész a kockázatvállalásra. Bátor volt: ezekben az években mögötte egyáltalán nem volt olyan anyagi háttér, hogy azt mondhassa: „jó, legfeljebb bukunk”.

F.L.: A MU-ba befogadottak: csupa művészi múlt nélküli ember, gyakorlatilag kezdők, akik a jövő emberei lettek – vagy nem. Fogalmam sincs, hogyan működtek Tibor csápjai, de nem voltak nagy melléfogásai. Annak, hogy aztán valaki később eltűnt, ezer oka lehetett. Nyilván létezett valamiféle konkurencia a MU, a Szkéné és a Petőfi Csarnok között, mégis, nagyon jól együtt tudtak működni. Ezt nagyon fontos hangsúlyozni, ha a korszakról beszélünk. Meglepő felidézni egy sor előadást, amely látható volt akár mindhárom helyen: a befogadó helyek nem egymás ellenében dolgoztak, a korabeli hihetetlenül gazdag mezőny szépen szétszórt idővel közöttük. Mindez úgy történt, hogy az egyes helyek meg tudták őrizni a saját egyedi profiljukat. A Petőfi Csarnokba magyarok alig jutottak be: Szabó Gyurinak programszervezőként heti egy-két estéje volt, s ő eleve inkább a külföldiekre összpontosított. A Szkéné inkább a színházi produciókra koncentrált, de egy-egy táncproduciót azért befogadott. A magyar táncmezőny voltaképp a MU-ban nőtt fel.

A nézők fejében mégis kialakult egy kép, hogy a Petőfi Csarnok a nagy testvér, a MU pedig a kicsi...

F.L.: Ezt én mindig úgy értelmeztem, hogy a PeCsa, majd a Trafó elsősorban a nemzetközi kontextust tartotta szem előtt. A magyarok közül a befutottabbak juthattak inkább be a PeCsába, ami a teljesen kezdőkkel nem foglalkozott, mint a MU és Leszták. A különbség számomra elsősorban ebben, nem pedig a méretben volt érzékelhető.

Én a '90-es évek legelején jártam először a MU-ban: nagyon jól emlékszem, hogy már akkor sok képzőművészeti alkotás lógott a falakon és egymást követték a kiállítások. A képzőművészek hogyan szoktak be a helyre?

SZ.L.: A MU intim és családias hely volt. Sok mindent megengedhetett magának, amit egy külföldi előadóknak, nagyobb volumenű eseményekre koncentráló, eltérő léptékű helyszín nem. Baráti szálak, ismeretségek játszhatták itt a főszerepet sok esetben, a háttérben pedig nagyon sokszor felszejt Leszták Tibor nyitott személyisége, kapcsolati hálóját. Itt is meghatározó volt a művelődési házas-népművelős hagyomány: ha jó emberek jól vezetnek egy helyet, sokan odaszoknak. A MU és a kávézója alternatív találkozóhely lett, ahol rengeteg, különböző érdeklődési körű ember megfordult, s így képzőművészek is.

Számos, jelentős alkotó pályája indult el innen, de vajon volt-e olyan, aki már befutott művészként jutott el ide? A táncművészet területéről tudunk példákat sorolni.

N.I.: Színházi vonalon ilyesmire a hőskorból nem emlékszem, arra viszont bőven van példa, hogy valaki teljesen ismeretlenként kezdett a MU-ban, s vált akár nemzetközi szinten is jegyzett művésszé. Az utóbbi időkben, mivel nagy a hiány játszóhelyekből, illetve sokan hagyják ott a kőszínházi struktúrát, vagy részben függetlenítik magukat tőle, ez már előfordul.

F.L.: A tánc esetében talán azért történt így, mert 2001 előtt nem létezett a Nemzeti Táncszínház. Ha egy struktúrán belüli figura akart valami újszerűt csinálni, nem nagyon mehetett sehova. A MU szerepe azért is volt nagyon fontos, mert nem csak az egykor amatőrnek hívott alternatívok számára kínált bemutatkozási lehetőséget, hanem a professzionális világból, így például a Magyar Állami Operaházból kiszabadulók számára is. Venekei Marianna, Egerházi Attila, Bacskai Ildikó és mások bemutatkozhattak itt alkotóként, mások pedig, ugyanebből a körből, az itt művészeti vezetőként is működő Kovács Gerzson Péter, vagy Horváth Csaba előadásaiban táncosként is. Ezt a közeget később a Nemzeti Táncszínház elszípkázta innen.

Kik azok, akik kifejezetten a MU-ból indultak, itt erősödtek meg?

F.L.: Az egész Inspiráció-mezőny, a Szóló-Duó Fesztiválok fellépői, Kovács Gerzson Péter együttese, a TranzDanz, Szabó Réka társulata, a későbbi Tünet Együttes, a DekaDance, az Off, a Hodworks elődje vagy az Artus, amelyek aztán hamar elment saját helyet kialakítva. Itt kezdte meg működését a MU Terminál... egy, de talán több generáció is itt mutathatta meg magát először.

N.I.: Számomra innen indult a Mozgó Ház, itt láttam az első előadásokat tőlük. Keszég Lászlóék Pont Műhelye ugyan játszott az akkor már működő Merlin Színházban, de az előadásaikra igazából a MU-ból emlékszem. Ha nagyon előre ugrunk, akkor nagyon fontos, hogy Bodó Viktor színháza ugyancsak itt talált otthonra. Az, hogy belőle ilyen jelentős rendező lett, annak is köszönhető, hogy itt kísérletezhette ki a kifejezési eszközeit. A pályája nem innen indult, hiszen dolgozott korábban a Katona József Színházban, Nyíregyházán, de a MU-ban talált rá a saját hangjára. Schilling Árpád *hamlet.ws*-e befogadott produkcióként került itt rendszeresen műsorra, előtte tantermekben játszották...

E.B.: De a színházi bemutatója a MU-ban volt.

A magyar független tánc talán legnagyobb előadásszámot megért produkcióját, a Tünet Együttes *Véletlenjét* hosszú évek során ezrek látták itt. Berger Gyula, Bozsik Yvette, Duda Éva, Gergye Krisztián és mások számos, izgalmas produkciójára szintén itt kapta fel a fejét a szakma.

Sz.L.: Réti Anna *Lélek pulóver nélkül* című szólójával szintén itt tűnt fel.

F.L.: Hód Adrienn és az OFF Társulat összes bemutatója is itt volt, s az elmúlt években, a HODWORKS-nek készült munkái zömét is a MU-ban mutatta be.

Mennyire vált az évek során kultusz helyé a Lágymányosi Közösségi Házból lett MU Színház?

N.I.: Én nem elsősorban a helyre emlékszem: voltak vonzó események, de a magam részéről nem a házba mentem, mert azt nem nagyon szerettem: a zsúfolt előterét, a szűköségét, azt, hogy leginkább kint az utcán lehetett csak beszélgetni... Viszont nagyon sok befogadott előadást, amit nem tudtam megnézni a saját keletkezési helyén, csak itt láthattam.

Sz.L.: Az én esetemben ez pont fordítva volt: a ház, helyből átalakult intézménnyé. Amikor a zsúfoltság, az alteros találkozóhely jelleg a többszöri arculatváltással végül eltűnt és lett egy színházi játszóhely, az számomra elég karakteres váltás volt. Budán csak nagyon kevés hasonló hely létezett, ami csak az utóbbi években kezdett megváltozni. Ez már más: nem vagyok szomorú, csak mondom.

►TranzDanz: Astrál Évek, 1993

► Pont Színház: Galván, 1996

► Sofa Trió: Tréfa kapitány teapartija, 2001

A MU történetében többször élt át komoly krízist, volt, hogy a puszta léte is veszélyben forgott. Ezek a válságok a történetét is tagolták, vezetését újragondolásra, éberségre készítették és készítetik...

N.I.: Éles szakaszolást, az emlékeimet áttekintve nem érzékelek. A ház történetének leírása négy korszakot különböztet meg, ezeket én nem tudom felidézni. Azt viszont igen, hogy voltak évek, amikor figyeltem, hogy mi történik itt és olyanok is, amikor ez nem érdekelt. Volt és van valami, ami engem sokszor eltántorít a MU-tól: az ember meghallja egy izgalmas darab hírért, de mire eljut hozzá, addigra az előadás már nincs, nem látható. Most már jobban áramlik az információ, de a jelenség most is létezik, és kritikusként kellemetlenül érint. Ma naprakészebb lehetek, kapom a hírlevelet is, de ha valami miatt nem tudok megnézni egy előadást, az számomra elmúlt, nincs esélyem máskor látni: szeretnék figyelemmel kísérni egy folyamatot, egy együttést és lemaradok róla. Új produciókat eljátszanak egyszer-kétszer, aztán soha többé nem hozzák vissza. Kívülállóként mondom, mint egyszerű néző: a bizalom úgy működik, hogy beleszeretek egy helybe és igyekszem minden előadását megnézni. Mint annak idején, az Egyetemi Színpadon: szinte ott éltem. A lemaradásomra a színházi produciók esetében is van a példa, de ez a táncos események szinte teljes egészére igaz. Ez a nézőszámot is befolyásolja: elképzelhető, hogy most csak három teltház hozható ki egy-egy darabból, de ez lehetne sokkal több is, ha volna a producióknak kifutása. Tudom, hogy nagyon nehéz életben tartani darabokat és sokan szeretnének a MU-ban fellépni, de nézőként gyakran érzem, hogy lemaradtam valamiről.

De ez a szféra általános problémája, gyakorlatilag minden befogadóhely esetében igaz.

F.L.: Mondjuk el, hogy tegnap (október 30-án) a Bethlen Téri Színházban egy olyan előadást láttunk, Pataky Klári legújabb darabját, amelynek februárban volt a bemutatója, és miután akkor lemaradtunk róla, most, nyolc hónap elteltével volt a második előadása.

Rengeteg a kockázat: a „suttogó propaganda” műfaja nagyon kockázatos és kiszámíthatatlan, akárcsak a közönség figyelme és érdeklődése.

N.I.: A MU megtartotta azt a jó szokását, hogy kockáztat. A Trafó például ezt csak minimális mértékben teszi vagy teheti meg.

E.B.: Egy színház vezetőjeként ezzel kapcsolatban bennem is sok kétség van. Sok az olyan értékes előadás, amely a közönség szempontjából nehezen találja meg a helyét és időt kellene neki hagyni, ezekért gyakran nagyon fáj a szívem. Emlékszem a Krétakör *Liliomjára*, ami a Thália Stúdióban ment, eleinte félházakkal. De volt lehetőségünk – hiszen megkaptuk használatra a teljes teret, nem volt mellettünk még hűs csapat, aki játszani szeretett volna –, hogy az előadás kifussa magát. A végén már nem bírtunk a nézőkkel, annyian jöttek: kellett az idő, amíg elterjedt a híre, megtalálta a közönségét. Nekem a szelektálás a vesszőparipám: mi lenne, ha rá tudnánk fókuszálni bizonyos számú alkotóra, akiknek több teret adunk és hagyjuk, hogy kijátsszák az előadásaikat. Legyen a nézőknek lehetőségük megnézni egy bizonyos előadást egy évadon keresztül és lássuk, mi történik. A probléma az, hogy van egy adott terület, amit a MU Színház képvisel – rengeteg izgalmas és tehetséges előadóval – amelynek nincs felvevőhelye. Rengeteg alkotó keres meg minket, főleg a tánc területéről, mert azt látják, hogy a Trafó túl nagy nekik, előadásoként háromszáz embert nem tudnak bevonzani, de százat talán igen. Itt van óriási felelősségünk, hogy mindezek mellett tudjunk teret és lehetőséget adni minél több tehetségnek, akik ezáltal fejlődni, változni tudnak. A HODWORKS esetében például hatalmas fejlődést látni, ehhez pedig elengedhetetlen volt, hogy a darabjaik elégszer mehessenek a MU-ban. Megtalálták a tempójukat, a közönségüket a mostani játékszerkezetükben.

F.L.: De Hód Adrienn mögött is van lassan húsz év...

E.B.: Az ő életében volt egy jelentős váltás: újrafogalmazta a koreográfusi munkáját, amelynek egyik eredménye az, hogy nagyon sok új nézője lett, olyanok is, akik addig alapvetően színházi előadásokra jártak. Egyébként is megfigyelhető, hogy a színházi és a táncos nézők elkezdtek a másik terület előadásaira is beülni a MU-ban és ez nagyszerű. De van még alkotó, akinek időt kellene adni, teret engedni az apró lépéseknek, a lassú, de tapasztalható fejlődésnek, nézőszám-emelkedésnek, kivált, ha valaki mögött megjelenik egy aktív produkciós háttér.

► Erna Ómarsdóttir - Jóhann Jóhannsson: IBM 1401 A Users Manual, 2006

Van ma a MU Színháznak törzsközönsége?

E.B.: Van, ez abból is látszik, hogy ha valaki valamiért kiesik nálunk egy időre, azt nagyon nehéz visszahozni, akkor is, ha máshol sok nézőt vonz. Van olyan társulat, amelynek egyes, régebbi darbjait állandó teltházak mellett játszottuk, de a hosszabb szünet után először nálunk bemutatott új produkciója nem indult be. Minden évadban készítünk felmérést a közönségünkről: ezekből kiderült, hogy eleinte a 25-35 év közötti nők domináltak a törzsközönségünkben, most már egyre több férfi jár hozzánk, a domináns korosztály viszont megmaradt. Azzal, hogy van színházi nevelési programunk és nálunk működik a Káva Kulturális Műhely, illetve van hatvan pluszos csoportunk, a korosztályi megoszlás is szélesedik. Több a nyugdíjas korú nézőnk, akik progresszív kortárs táncelőadásokat is lelkesen látogatnak. Nem tömegekről beszélünk, de a MU-nak nem is feladata azok mozgatása. A közösségi színházi funkciónk egyéni és kiscsoportos mozgásokra fókuszál. A saját közönségünk így gyarapszik. Arról meg tudom neked mondani, hogy ki milyen gyakran jár hozzánk. Van olyan idősebb nézőnk, aki gyakorlatilag mindent megnéz, látszik, hogy fontos neki, mi történik a színházban, más kizárólag támogatói jegyet vásárol. Jól nyomon követhetőek a közönség szokásai a Facebook-bejegyzések alapján is.

F.L.: Balázs, számomra az a legmeglepőbb, amikor arról beszélsz, hogy megjelentek a hatvan pluszosok a nézőitek között. Nem szeretek ezzel példálózni, de most nem hagyhatom ki. Az ember kimegy kortárs előadásokat nézni Nyugat-Európa valamelyik városába és azt látja, hogy azokra, ott nem egy generáció kíváncsi, hanem teljesen természetes, hogy a gyerektől a nagyszülőig a legkülönbözőbb korosztályok képviseltetik magukat a közönségben. Nem azt látod, hogy ez egy rétegművészet: a kortárs tánc, a színház, a képzőművészet mindenkihez szól. Úgyhogy az nagyon izgalmas, ha nálatok ennek már vannak nyomai. Az ember elsőre, itthon azt gondolná, hogy a senior korosztály már nem érdeklődik ebben az irányban, marad a kommersznél – fantasztikus, ha meg lehet őket mozdítani.

Mit találsz tanulságosnak, megszívlelendőnek a MU elmúlt negyed századának történetéből?

E.B.: Nagyon sok mindent. Gyakran előfordul, hogy írunk egy-egy pályázati szöveget és ilyenkor (is) olvassuk az elődök gondolatait. Sűrűn odafordulok Varga Andrea kollégámhoz, aki a kezdetektől itt dolgozik, hogy „nézd, mit írt Lesták Tibi, vagy Kovács Gerzson Péter” (a ház korábbi művészeti vezetői – a szerk.), mert nagyon sok hasonlóságot találni, amit nem gondoltam volna. Sokszor felmerült korábban is, hogy ez egy családi, közösségi hely. Így könnyebb belekapaszkodni a közösségi színházi elnevezésbe is, mert ez az attitűd korábban és alapvetően is jelen volt, csak másképp. Amikor 2009-ben megírtam a befogadó- és közösségi színházról szóló pályázatunkat, leültem az alkotókkal és tapasztaltam, mennyire nincsenek azonos helyzetben. A profilunkban végbemenő változás sokakat közülük egyszerűen bedarált: a színház alapvetően a közönségre épít. Ha tartósan kevesen kíváncsiak valakire – bárhogy csavarhatjuk a szót –, akkor ott sajnos lépni kell. Lendület tekintetében nagyon vegyes a kép: szakmai, kultúrpolitikai, társadalmi szempontból nagyon nagy változások történtek a '90-es évekhez képest. Leegyszerűsítve ez azt jelenti, hogy nekem jobban kell szelektálnom, mint akkor Tibornak. A „mindent befogadás” gesztusa már nem gyakorolható, sokkal több és másféle szempont érvényesül. A pályázatokban mérőszámokat kell produkálni, ha rosszabbul teljesítünk, az a támogatásunk mértékére is kihat. Ugyanakkor, ha a társintézményeket vizsgáljuk, látható, hogy ők egészen más befogadói struktúrát tartanak fent: a stabil és jó, befogadói szempontból kiszámíthatóbb előadásokra fókuszálnak, ez pedig a nézőszám alakulásában is látható. Mi a profilunkból, a hagyományainkból eredően azt kommunikáljuk, hogy olyan előadásokat is befogadunk, amelyek esetében tudjuk, hogy nem garantált a teltház, de megtesszük a tőlünk telhetőt. Amikor még kevesebb hely volt, könnyebben elterjedt egy jó előadás híre. Most rengeteg produkció van: gazdag és sokrétű a kínálat, nehezebb kitűnni és nehezebb kitarítani addig, amíg ez a jó hír szárnyra kel. Egyetértek azzal, hogy a jó daraboknak több időt, lehetőséget kellene adni, csak ott vannak a további szempontok: hogyan tartsuk fent az előadást, hogyan ne sérüljön a költségvetés, az arculat, a sokszínűség.

Gyakran gondoljuk azt, hogy az új technológiáknak, közösségi felületeknek, a gyökeresen megváltozott nyilvánosságunk köszönhetően villámgyorsra vált a hírek terjedése.

E.B.: A MU-hoz hasonló helyek esetében a színhagyomány továbbra is a legerősebb reklám. A felmérésekből kiderül, hogy a legtöbb néző (az ő arányuk ötven százalék fölötti) továbbra is oda teszi az ikstet, hogy „valakitől hallotta”, amikor arról érdeklődünk, honnan értesült adott előadásról. Nem a Facebookon olvasta, vagy a honlapunkon, hanem egy barátja, családtagja szolt, hogy nézze meg. Viszont ez az átadási forma, jellegénél fogva jóval lassabb, talán annál is, mint amilyen a '90-es években volt. Arról is fontos beszélni, hogy a MU korábbi közönségének jelentős része már külföldön van: ez pár évvel ezelőtt nagy, látványos változást hozott. Azt, hogy mit jelent a Facebookon kommunikálni, elsősorban az előadónak kellene megérteniük. Ma már az nagyon kevés, hogy valaki feltesz egy trailert, mert az kell a Facebookra. Ilyen szempontból a műsorfűzet is kockázatos dolog: egy-egy produkció mellett ott áll 3-4 mondat, amivel a néző nem tud mit kezdeni, vagy, mert ködös és/vagy közhelyes: nem hívja be őt, nem éri el az ingerküszöbét. Meg kell próbálni megérteni, hogy zsigeri szinten mi indítja be a közönséget.

► Bozsik Yvette: EMI, 1996

► Ladányi Andrea: Thank You (koreográfia: Ivo Dimchev), 2006

► Nederlands Dans Theater II: Shutters Shut, 2006

► Andaxinház: Forte Piano, 2007

N.I.: Nagyon nehéz összehasonlítani a '90-es éveket a mával: annyira más a két kor. Akkor mindenkiben benne volt a „na, akkor most” lendülete. Ez azt jelentette, hogy mindenre, ami új, rá lehetett cuppanni. Önmagában az, hogy létezik egy hely, amelyik nem a mainstreamek egyike, hogy ott mindig valami mást látsz, ma, önmagában nem igazán érdekes. Mondhatunk mindenféle közhelyet arról, hogy mennyire elviszi az embereket a közösségi média – kétségtelen, hogy ez is benne van a képben. De ez az éhség az újra most hiányzik. Akkoriban az egész életünk erről szólt: így volt, vagy csak azt hittük, de az ismeretlenbe léptünk be. Idő kellett rá, míg kiderült, hogy nem oda léptünk be. Most nem tudod úgy felcsigázni az embereket.

E.B.: Ötödik éve foglalkozunk egy szép korú csoporttal, akik aktívan részt vesznek a színház működésében. Ez a társaság játszott már a Katona József Színházban, vidéken, iskolában, jövőre a negyedik közösségi színházi bemutatóra készülünk velük. Színházat csinálnak és nézőinkké is lesznek. Ha tíz-tizenkét hasonló közösség létezne, azzal a magyar színház nagyon sokat nyerne. Az ilyen közösségek nemcsak a bennük szereplő egyének kompetenciáit, gondolkodását fejlesztik, hanem a színházi terület számára is értő, kíváncsi közönséget jelentenek. Valamelyik szépkorú előadás után például odajött hozzánk az egyik résztvevő-játszó fia és könnyes szemmel azt mondta: nagyon köszöni, hogy ezt tettük az édesanyjával, és jámi fog a MU-ba, ezek után kíváncsi más előadásokra is. Ebben a folyamatban hiszek, nem a plakátok és hirdetések általi kommunikáció a mi utunk, de idáig iszonyatos munkával lehet csak eljutni.

Izgalmas, ide kívánczó példa számomra a Nemzeti Galéria hatalmas sikerű 2015-2016-os El Kazovszkij életmű-kiállítása. A festőé, aki már Kossuth-díjasként, 2006-ban maga is kiállított a MU Galériában. Ahányszor megnéztem a tízezreket vonzó tárlatot, rengeteg és egyre több fiatal is láttam: tapintható volt, hogy a színhagyomány mozgatta meg őket. Laci, mint a kiállítás egyik kurátora, hogy látod ezt?

SZ.L.: A kiállítás esetében is – részben – valami olyasmi történt, mint amit Balázs említett. Nem arról volt szó, hogy hirtelen özönleni kezdett a fiatalabb korosztály, inkább az addig is meglévő, elég jól belőhető-felmérhető kiállítás-látogatói/nézői összetétel kezdett el kiegészülni velük. Egy olyan réteg kezdett feltűnni, amely addig nagyon nem járt a múzeumba. Azok, akik számára El Kazovszkij egykor valós idejű élmény volt és eljöttek a kiállításra, elhozták a gyerekeiket, az unokáikat, a tanítványaikat, bevontak „mozgósítottak” más generációkat, akik aztán önálló útra léptek és a saját kapcsolati hálójukon, korosztályukon keresztül adták tovább a híret. Nyilván fontos szerepet játszott mindebben Kazovszkij személyisége, műfaji korlátokat figyelmen kívül hagyó, szerteágazó munkássága is: mindennek együttes eredménye lehetett ez a múzeumi közegben – korosztály, érdeklődés stb. szempontjából – szokatlanul széles spektrumú nézőközönség.

E.B.: Gondoljatok bele: ha van egy színházban 10-12 aktívan működő közösséged és egy kortárs előadásra beviszel közülük csak kettőt, szervezel mellé kísérőprogramokat, közönségtalálkozót, amivel még érdekesebbé, még befogadhatóbbá tudod azt tenni, a résztvevők pedig továbbadják az esemény híret, már nagy lépéseket tettél a hozzáférés dolgában. Ha ehhez tudsz még kifutási időt is rendelni, rendszeresen ismételt előadásokkal, nagyon jelentős változások jönnének nézőszámban. Ennek mentén pedig már szó lehetne színházak közötti együttműködésről, mert egy így felfuttatott produkció joggal kaphat helyet egy nagyobb befogadóképességű színház programjában, s így hely szabadul fel a következők számára.

F.L.: Volt már olyan évadotok, amikor kipróbáltátok a kevesebb társulat, magasabb előadásszám rendszerét?

E.B.: Az első évek után volt egy nagyobb szelektálás, és jöttek a képbe aztán új alkotók is. Jobb lett a dolgok dinamikája, de ez sem egészséges. Rengeteg alkotó van, kevés hely, kevés nap. De így is megpróbálom a lehetőséget megadni az utánjátszásoknak. Ezt ugyanakkor sok egyéb tényező is nehezíti: például a szereplők valamelyike épp külföldön is dolgozik, nincs szervezett társulati működés az alkotók mögött, mert időszakszerűen, projektekre álltak csak össze, nincs háttérszemélyzetük. Ha egy időre kiesik akár csak egy ember is az előadásból, nagyon nehéz közösen tervezni. Az ideális helyzet úgy nézne ki, hogy 14-15 csapattal, alkotóval tudunk végigcsinálni folyamatában egy évadot.

F.L.: Ez viszont egy csomó fiatal, kezdőt kizár...

E.B.: Hát persze. Ötven-hatvan alkotóval dolgozunk most egy évadban. Lehet, hogy valaki közülük csak egyszer jelenik meg, például egy fesztivál keretében, de akkor is óriási ez a szám. A teljes darabszám pedig évadonként bőven kétszáz fölött van. Mindez nyolc hónapba sűrítve, hiszen a hely nem alkalmas rá, hogy nyáron is játsszunk: nem megoldott a színházterem szigetelése, klimatizációja. Most előadó és néző számára egyaránt kevés a lehetőség, ez folyamatos befeszülést eredményez, ami nem tesz jót. A nagy dilemma nyilván az lenne, hogy ki maradjon ki.

F.L.: És mi történik vele ezután?

E.B.: Ehhez partnerek kellenének, akikkel közösen tudunk gondolkodni. Ha lenne még egy, hasonló intézmény, már jobban tudnánk tervezni.

F.L.: Ha jobban belegondolunk, a ’90-es évek óta nem nyílt meg hasonló hely.

Hol van most a huszonöt éves MU helye ebben a meglehetősen huzatos struktúrában, ahol nagyon nehéz előre tervezni?

SZ.L.: Szerintem jó – bár nyilvánvalóan a közeg által is meghatározott-behatárolt – az az út, amit Balázsék kitaláltak. A közösségi és részvételi tematika nagyon szimpatikus: színházi, táncos és képzőművészeti vonalon is sokan foglalkoznak most ezzel, nyitnak ebbe az irányba. Működőképes kisközösségek létrehozása, abban a helyzetben, amiben most a kultúra, és egy tágabb körben az egész ország van, szinte az egyetlen kínáló lehetőség, menekülési útvonal. Egymásra figyelő, egymással szolidáris emberek, csoportok hálózatának a kiépítése közös élményeken, tapasztalatokon, információszerezésen keresztül. Így értelmes és értékes ügyek mentén koncentrárlódhat azonos érdeklődésű emberek csoportjainak aktivitása mondjuk az állami, a hivatalos iskolai hálózatokhoz, oktatási rendszerhez is utat találva, keresve.

N.I.: Nehéz ügy. Ketté vágnám a kérdést. Látok egy helyet, ahova a MU pozícionálta magát, és nem látom a holnapot, hogy milyen helyen lesz. Annak, hogy ez a közösségi színházi profil kialakuljon, van egy nélkülözhetetlen előfeltétele: legyen egy másik MU, amely az eredeti feladatot vállalja fel, helyet adva az összes kezdőnek, tapogatózóknak. A kettő együtt szerintem nagyon nehezen hozható össze egy ilyen, térben és lehetőségeiben is pici helyen. Gyönyörű ez a közösségi színházi irány, de az lesz az állandó dilemma, hogy melyik ujjadat harapjad. De ez a kérdés általánosabb, nem csak a MU-t érinti. A különböző helyek száma megnőtt, de igazából nem különülnek el. Minderről természetesen nem lehet beszélni úgy, hogy eltekintünk attól, milyen helyzetbe kerültek a függetlenek. Egy ilyen közegben ennek a gondolatnak még csak a felvetése is örület, hogy itt nem egy MU-ra lenne szükség, de kettőre, háromra: inkubátorházakra – a Jurányi is annak indult, de ma csak részben képes betölteni ezt a szerepét. És az is kellene, hogy az Alternatív Színházi Szövetség például hatékonyabban működjön. Ki kéne alakulnia valamiféle rendnek, generálni kellene, hogy ne csak több játszóhely legyen, hanem csomósodjanak is a folyamatok. Ezen a palettán a MU-nak most fix és biztos helye van, amit feltehetően meg fog tartani a következőkben is. Ahhoz azonban, hogy ez a független-, vagy befogadószínházi szféra kicsit előrébb tudjon lépni, nyitni kellene, hogy megtalálják egymást a produkciók és a nézők. Valljuk be, kicsit egy helyben toporog a színháznak ez a szférája is. Benne van ebben a bemutatókényszer: ahhoz, hogy pénzt kapjál, gyorsan kell csinálni valamit, azaz nincsenek igazán kiérlelt produkciók, de az is benne van, hogy nincs is hol kiérlelni. Nincsenek meg a körülmények, az az infrastruktúra, ami ezt segítené. Az intézményes színházak esetében gyökeres stíláriis vagy strukturális váltásnak semmiféle lehetőségét nem látom, de ebben a szférában van esély arra (műfajtól függetlenül), hogy erősen koncepciózus elgondolások mentén valamiféle változás történjen. Ebben a MU-nak nagyon fontos szerepe lehet – akár azt választja, hogy közösségi színház, akár azt, hogy inkubátorház lesz. Ezek, adott esetben nem egymást kizáró tényezők. Ebben a tekintetben picit visszasírom az egykori Soros Alapítványunkat. . .

F.L.: Amikor ezek az első helyek alakultak, egy elzárt helyzetből indultak el, nagy lendülettel. Minden megnyílt, sokféleséggel, addig nem tapasztalt utakkal lehetett ismerkedni. Ebben a MU iszonyú fontos szerepet vitt. Most pedig, napjaink borzalmas neokonzervatív közegében ugyanolyan fontos a léte. Bizonyos szempontból ugyanúgy sziget, mint eddig, miközben persze minden megváltozott. Művészileg most nincs az a lendület, de a helyzet majdnem rosszabb. Akkor egy folyamat elején volt fontos ez a ház. Most meg talán a neve is predesztinálja, hogy még nem süllyedt el. Számos új,„trendi” játszóhely lett, ahol viszont művészileg borzasztó dolgokat lehet látni. Az általatok felkarolt független mezőny körülményei ellenben ugyanolyan rosszak, mint voltak.

E.B.: A támogatásunk visszasüllyedt a tíz évvel ezelőtti szintre. Sokan fel is adták. Az egyik legfájdalmasabb történet közöttük Bodó Viktorék társulatáé, ha már a MU köreiről beszélünk. Emlékszem a korabeli struktúrára, amit a Független Előadóművészeti Szövetségben felépítettünk, mikor volt még Sirály, Tűzraktér, Merlin, Gödör. . . Született egy strukturális elképzelés arra, hogyan lehet eljutnia egy kezdőnek, mondjuk a Sirályból akár a Trafóig. Ez a rendszer teljesen eltűnt, összedőlt.

F.L.: Mára – a Trafó és a Jurányi mellett – szinte egyedül maradtatok.

E.B.: Naivak voltunk. A lendületes 90’-es évekhez képest most azzal vagyunk elfoglalva, hogy talpon tudjunk maradni.

Barta Dóra **Roberto Galvan** Andaxínház **Nederlands Dans Theater** Trainingspot Társulat Tünet Együttes Two in One Akció Csoport *Újvári Milán* Utcaszak - Utcaszínházi Alkotóközösség **Várszegi Tibor** Lisbeth Gruwez *Vass Imre* Kaposi Viktória **Holb Ibolya** Min Tanaka **Angelus Iván** *Vadas Zsófia Tamara* Anat Danieli **Árvai György** Transitions Dance Company **Astrid Bayer** Bakó Tamás TranzDanz Bálványos Társulat **Atelana Susanne Ohmann** Arany Virág *Battery Dance Company* Anouk Van Dijk **Berger Gyula és Barátai** Biczók Anna **Aranyszamár Bábszínház** Vaskakas Bábszínház **Árkádia Színház - Dulay László** Arrieritos *Bicskey Lukács* Bóbita Bábszínház **Vámos Veronika** Bodó Viktor **Réti Anna** Góbi Rita Bodor Johanna K2 Színház Ugródeszka – tehetségkutató fesztivál Boross Martin **Fehér Ferenc** Akemi Takeya Budapest Tánciskola Arco Renz / Kobalt Works **Baksa Imre** Budapest Táncszínház *Anima Társulás* Budapesti Őszi Fesztivál **Carambole** Chris Nash **Sarbo Táncsoport** Christian Duarte **Cia. Daniel Abreu** Hargitai Ákos **Michaela Pein** Cipolla Collectiva *Art Kísérleti Stúdió* Ciróka Bábszínház **Atlantis Táncszínház** Horgas Ádám Civil Negyed Bittner Dóra **Club Guy & Roni** Bata Rita Daniela Hernández Faith Compagnie Myriam Naisy CRO-ART Mozdulatszínház **Orkesztika Mozdulatszínház** Tatai Mária **Csabai Attila Társulata** Ambrus Asma Csurka Eszter Da Motus! **Anita Kaya** Dance Company Nomadés *Daniel Lepkoff* Goda Gábor DekaDance CIE. 2 in 1 Ivo Dimchev **Compagnie IRITIS** Diane Elliot **Bodylotion co-dance** Az Ismeretlen Kutatása / Műhely Alapítvány **Dorothea Rust** Bozsik Yvette **Dot Consla Company** Duda Éva Társulat **Eros fesztivál** dunaPart *Alternatív Színházi Szemle* Dumb Type **Grenztanz Company** Artus Erna Ómarsdottir Duo Cri du Coeur *Árkosi Árpád* Dynamo Theatre **Bál Színház** Compagnie Rialto / William Petit **Egerházi Project** Compagnie Drift **Amira és a Banat Umm** Al Ard Táncsoport **Dóczy Péter** Elshout/Handeler *Géva Táncszínház* En-Knap Alkalmi Társulás **Ernst Süss** Foofwa d’Imobilité **Exment** FAQ Társulat **Farkas Zoltán Batyu** Ladányi Andrea **Fiatál Koreográfusok Estje** Autogramm - Osztrák Kortárs Művészeti Fesztivál Természetes Vészek Kollektíva *Figurina Animációs Kisszínpad* Fodor Zoltán **Gál Eszter** Alfa Táncszínház **Gergely Attila** Közös Kanyar Társaság Valencia James Debreceni Csokonai Színház **Fekete Hedvig Ágens** Den Gri-X **Lisztóczy Hajnal** Metanoia Színház **Chris Haring** Gergye Krisztián Hadi Júlia **Kortárs Táncművészeti Műhely** Kálmán Ferenc *Giséle Vienne* Hattyúgárda Helene Weinzierl Szabó Zsófi **Hiroaki Umeda** Hód Adrienn **OFF Társulat** Frenák Pál Társulata **GK-Impersonators** Erehwon *Hólyagcirkusz* Szöke Szabolcs **HoppArt Társulat** Dányi Viktória **Horváth Csaba** Gdanski Táncszínház **Hudi László** IMMT / Nemzetközi Mozgásszínházi Találkozó **Ina Rager** Hámor József Műhely Alapítvány Isabelle Lé **Állami Népi Együttes** Ivana Müller *Dans.Kias* Janus Egyetemi Színház Fejes Ádám Javier de Frutos **Dombi Kati** Jérôme Bel Száger Zsuzsanna K.V. Társulat **JUMP farsang Keszeg László** Juhász Kata Gangaray Táncszínház **Joe Alegado** Urbanovits Krisztina **Láng Annamária** Karcag Éva Mándy Ildikó Karine Ponties **DART Társulat** Káva Kulturális Műhely **Jónás Zsuzsa** KB35 Inárcs *Mobil Front Műhely* Kemény Henrik **Atelier 21220 - Cserepes Gyula** Kerekasztal Színházi Társulás Nagy József Szkípe Keren Levi **Ugo Dehaes** Király Attila **Magyar Kortárs Táncszínházi Szemle** L.É.K. Produkció - Szűcs Lajos *Kodály Táncműhely* **KOMA** Gold Bea Kortárs Szólótánc Fesztivál **Larumbe Danza** Herold Eszter *Kovács Gerzson Péter* **Krétakör Színház** Pont Színház **Méhes Csaba** Kulcsár Enikő Bartók Kamaraszínház és Művészetek Háza Dunaújváros Táncszínháza Rókás László Inspiráció **Kun Attila** L1danceFest *Közép-Európa Táncszínház* Monotánc Fesztivál **Ladjánszki Márta** Deutsche Bühne Ungarn **Lágymányosi Színházi Műhely** Weber Péter Kép-Szín-Ház Laroque Dance Company **Hordaland Színház** Kántor Kata **Losdedae** (m) Színház – Illés Edit M. Tóth Géza Lengyel Péter *Magyar Nemzeti Balett Stúdió* **Thomas Lehmen** Japán Kortárs Tánchétt **Kosztolányi Dezső Színház - Urbán András Társulata** Martine Pisani Levendulaszínház Kulcsár Noémi Tellabor **la dance company** Magyarországi Szerb Színház Lórinckatalin Marisa Godoy / Oona Project Juhos István Puttó *Marko Simsa* Kamondy Ágnes **Tárnok Marica** Máthé Gabi *Mette Ingvarstsen* Strike Táncszínház **Még 1 Mozdulatszínház** Phobos Mavin Khoo Dance Miriam Friedrich Dékány Edit Miskolci Csodamalom Bábszínház DrámaMA Göttinger Pál Molnár Csaba Zsótér Sándor **Móricz Zsigmond Színház** Rebecca Murgi *Budapest Táncegyüttes* Mozgó Ház Sofa Trió Escargo Hajója Színházi és Nevelési Szövetkezet **Soltis Lajos Színház** MárkuSzínház Soros Stúdiószínházi Napok Pataky Klári **Mészöly Andrea** Spala Korinna **Zambrzycki Ádám** Madách Táncműhely *Stollár Xénia* MU Terminál **Szputnyik Hajózási Társaság** OFF Táncszínházi Társulat **Murányi Zsófia** Henrik Kaalund **Nagy Andrea** Sahar Azimi *Sámán Színház* Magyar Éva **Peter Pleyer** op. eklekt Nagy Csilla *Martenyica* Slavateatern Szabó Réka Nemes Zsófia Odin Teatret Eugenio Barba Malko Teatro Hadzsikosztova Gabriella *Orkesztika Mozdulatszínház* Tatai Mária **Panboro – Uray Péter** Szabad Művészeti Fesztivál Tatoéba Theatre Nagy Zoltán **Stereo Akt** Najmányi László **Pangea** Noriyuki Sawa L1 Független Táncművészek Társulása Pécsi Balett **LOW Holland-Flamand Kultfeszt** Soltészky Tibor **Motty Csoport** Péntek Kata OPEN – Nemzetközi Közösségi Színházi Fesztivál *Pilottanz* Miskolci Nemzeti Színház **Pince-színház** Mimosz Társulat *Pécsi Művészeti Szakközépiskola* Sara Wookey *Polgár Csaba* Olive Bieringa **Sarbo Táncsoport** Regős János **Magyar Színjátékos Szövetség** **PR-Evolution Dance Company** Putto és Panja **Quodlibet Trio** R.S.9 Színház Radioballet Picaro Művészeti Produkciós Műhely Rafal Dziemidok Kelényi Béla **Reid Farrington** Szűcs Edit Nina Umniakov Radioballet RÉV Színházi és Nevelési Társulat Russel Maliphant Company **RS9 Színház** Rózsavölgyi Zsuzsa *Virág Melinda* Erdélyi György *Jelenits István* Seven Sisters Group **Romangarde** Román Sándor **Színes Tinták Bábszínház** Ring – Aerowaves válogatás **Sandra Martinez** Simone Aughterlony *Pintér Gábor* Slavateatern **Lábán Rudolf-díj** Stúdió K Színház Sub Rosa Társulat Schermann Márta **Zörejsház** Susanne Martin Ross Cameron Svájci Kortárs Tánc Fesztivál *Szárnyak Színháza* Csetneki Gábor **Gaál Mariann** Szentkirályi Színházi Műhely **Székely B. Miklós** Monori Lili **Szín és Más** Sárkány Sándor *Vidnyánszky Attila* Teatrul Roman – American Artists Theatre *Juhász Anikó* Sheri Cohen Tangentiale / Budapest-Bécs Kortárs Művészeti Fesztivál Temps D’Images Fesztivál SzólóDuó Nemzetközi Táncfesztivál **Színház a hó alatt** Bodó Viktor *Tanno Ken’ichi* TÁP Színház **Teatro Dell’Albero** Téri Gáspár Schilling Árpád Pedro Pauwels Társulat *Franz Frautschi* **The Arts Fission Company Ltd.** Playtime Theatre Francia Gyula Tana-Kovács Ágnes Vicky Shick Willi Dörner **Xavier Le Roy** Theater OR *Xeastdance* Yayoi Hirano (J) *Zadam Társulat* Zakál Edit Salz Gabi Zéro Balett **Fülöp László** Seregi Viktória Aiowa Project 96/1 Hodworks **Fóris Ildikó** Fortedanse *Tiago Guedes* Fóti Zsófi **Tanz Hotel** Földes László Hobo **Földi Béla** Françoise Lhubac Gaëlle BsellaCh-Roig